

Basisboek Integrale Veiligheid

EVELIEN DE PAUW*

Stol, W., Rijpma, J., Tielenburg, C., Veenhuysen, H. en Abbas, T. (red), Bussum, Uitgeverij Coutinho, 2006, 480 p.

Veiligheid is de afgelopen decennia onmiskenbaar uitgegroeid tot een politiek en beleidsmatig 'hot item'. Ophefmakende daden van geweld zoals de moord op Joe Van Holsbeeck, de racistische moorddadige schietpartij in Antwerpen en de steekpartijen in Oostende en Binche, krijgen ruime weerklank in de media en roepen bij de bevolking terecht reacties van diepe verontwaardiging op. Beleidsmakers spelen voortdurend op deze situaties in en zoeken naar verschillende mogelijkheden om de bevolking gerust te stellen – wat men met de term 'reassurance' nu ook is gaan benoemen. Het 'geruststellen' en de zorg voor maatschappelijke veiligheid in het algemeen, is momenteel verschoven van een nagenoeg exclusieve taak van de politie naar een gedeelde verantwoordelijkheid van verschillende partners. Deze verantwoordelijkheid moet op elkaar worden afgestemd en integraal worden benaderd.

Vanuit de filosofie van de integrale veiligheid, is de vraag ontstaan naar deskundigen die veiligheidsvraagstukken analyseren, interpreteren en in overleg met partners een concreet en praktisch advies uitwerken. Deze groeiende behoefte bracht onlosmakelijk de ontwikkeling van een nieuw vakgebied met zich mee, namelijk de integrale veiligheidskunde. Zes Hogescholen in Nederland bieden momenteel een opleiding in veiligheid of integrale veiligheidsdeskundige aan. Ook in België bestaat de mogelijkheid tot het volgen van een 'Bachelor in Maatschappelijke Veiligheid'. Deze opleiding werd drie jaar geleden opgestart te Kortrijk aan de Katho – afdeling IPSOC en is uniek in België.

De integrale veiligheidskunde is dus een relatief jonge discipline en dit boek is een onderdeel van de verdere professionalisering van de veiligheidskunde als vakgebied. Dit boek richt zich in de eerste plaats tot de studenten van de Bachelor in Veiligheid, maar poogt in de tweede plaats een naslagwerk te zijn voor alle academici, politici, bestuurders en onderzoekers die zich professioneel bezig houden met veiligheid.

Het boek is gegroeid vanuit het lectoraat Integrale Veiligheid aan de Thorebeke Academie van de Noordelijke Hogeschool Leeuwaarden. Het is samengesteld door een redactie van vijf docenten, afkomstig van de Hogescholen waar een veiligheidsopleiding wordt aangeboden. In het boek vinden we 32 auteurs terug, die hoofdzakelijk medewerkers zijn van instellingen die werkzaam zijn op het gebied van veiligheid.

Dit boek beoogt dus een studieboek te zijn dat op een beknopte manier de studenten wegwijs maakt in het kluwen van het veiligheidsnetwerk in Nederland. Het boek wenst in een eerste deel, een aantal basisconcepten aan te reiken. Het tweede deel

* Onderzoekster binnen de A.L.O. Criminologische Wetenschappen, KULeuven en verbonden aan het Expertisecentrum Maatschappelijke Veiligheid, Katho Kortrijk.

behandelt de centrale spelers op gebied van veiligheid in Nederland met hun taken, bevoegdheden en onderlinge verhoudingen. In een derde en laatste deel staan de auteurs stil bij verschillende actuele veiligheidsthema's.

Het werk wordt afgesloten met een literatuurlijst en ontwerpregister. Per hoofdstuk voorziet men in extra's door de leerdoelen, kernbegrippen en oefenvragen weer te geven. Ter aanvulling stelt men naast het boek een 'website basisboek integrale veiligheid' beschikbaar, waarin men tracht in te spelen op de actualiteit en dieper ingaat op sommige thema's.

Met dit werk slagen de auteurs zeker in hun opzet. Het boek bevat informatieve en praktijkgerichte bijdragen die de kern per thema goed samenvatten. Het geheel is duidelijk en vlot leesbaar. De vele praktische voorbeelden en het weergeven van kernbegrippen en kernvragen per hoofdstuk geven de studenten een tastbaar instrument om veiligheid in zijn brede context te kaderen.

Door de veelheid aan hoofdstukken – een dertigtal – is het quasi onmogelijk om in deze recensie aandacht te schenken aan de bijdragen van de verschillende auteurs afzonderlijk. Daarom zullen we ons beperken tot een bespreking van de drie delen van het boek.

In het eerste deel, "Concepten", gaat men over tot een conceptualisatie van het begrip veiligheid en de begrippen die deelaspecten of specifieke dimensies van veiligheid aanduiden, zoals netwerken en netwerk governance, ketenbenadering, onveiligheidsgevoelens en bestuurlijke handhaving.

Men slaagt er in om de achtergrond van de verschillende concepten die de basis vormen voor het werken in veiligheid op een duidelijke en klare manier uit te leggen. Men heeft er bewust voor gekozen om de kern van de zaak weer te geven en de verschillende concepten niet in detail uit te werken.

In een eerste hoofdstuk toont men aan hoe de aandacht voor veiligheid binnen onze samenleving begrepen kan worden. Men beschrijft dit vanuit een aantal sociale veranderingen en men vestigt de aandacht op het leven met risico's. Uit dit denkkader is een nieuw type veiligheidzorg ontstaan, namelijk de integrale veiligheidzorg. Vanuit deze filosofie is men veiligheid gaan besturen in netwerken, waarbij verschillende partners verantwoordelijkheid krijgen.

In een volgend hoofdstuk gaat men de integrale veiligheid ook gaan benoemen. Men vertrekt vanuit volgende definitie: Veiligheid is de effectieve bescherming van mensen tegen persoonlijk leed: tegen de aantasting van hun lichamelijke en geestelijke integriteit. Veiligheidsbeleid of veiligheidszorg is dan alles wat mensen doen ten gunste van veiligheid. Integrale veiligheid is veiligheid in een breder perspectief, hetgeen betekent dat we kijken naar veiligheid langs lijnen in tijd, ruimte, sociale netwerken en kennisgebied. Integraal veiligheidsbeleid is dan alles wat mensen doen terwijl zij redeneren en handelen vanuit dat breder perspectief.

Het is de verdienste van de auteurs om deze begrippen te conceptualiseren en in te vullen, maar een meer kritische bril was in dit werk zeker op zijn plaats geweest. Net

omdat we in de literatuur vaak zien dat veiligheid wordt omschreven als een ‘containerbegrip’ en integraliteit zelden scherp wordt afgebakend en gedefinieerd, is het van belang de studenten hier attent op te maken. De totstandkoming van de eigen definitie mochten de auteurs dus breder kaderen.

In de daaropvolgende hoofdstukken gaat men dieper in op de gedeelde verantwoordelijkheid. Men bespreekt de juridische instrumenten voor het lokaal veiligheidsbeleid. Uit dit hoofdstuk blijkt, wat ook al in het inleidende hoofdstuk werd beaamd, dat de regierol voor het uitwerken van het integrale veiligheidsbeleid meer en meer bij de gemeenten komt te liggen. We zien dit niet enkel in de beschreven mogelijkheden - de bestuurlijke boete die door gemeentelijke toezichthouders kan worden opgelegd - maar ook in de verschillende samenwerkingsrelaties die de gemeente opgestart heeft met verschillende partners. Ook in België zien we een gelijkaardige evolutie. Duidend hiervoor is de creatie van de GAS-wet die de gemeenten de bevoegdheid geeft om op te treden tegen overlast en zo de lokale veiligheid en leefbaarheid van de gemeente te verhogen.

Samenvattend kunnen we stellen dat het eerste deel een korte schets meegeeft van de evolutie die we in het veiligheidsdenken doormaken. Jammer is echter dat men zich slechts in beperkte mate kritisch opstelt tegenover het gangbare veiligheidsdiscours en de risico's die daar aan verbonden zijn. In het eerste hoofdstuk haalt men eventjes aan dat de nieuwe risicomaatschappij tevens als een zondebokmaatschappij kan worden aanzien, waarin er gevaar schuilt tot stereotypering. In het laatste hoofdstuk, handelend over sociale controle, duidt men op de gevaren van de panoptisering; door de doorgedreven controles en cameratoezicht, krijgen burgers minder en minder ruimte. Bij deze twee korte passages blijft het dan ook. Het handboek mocht iets meer ruimte voorzien - één apart hoofdstuk zou niet misstaan - voor een kritische blik op het huidige veiligheidsdenken, zodat toekomstige veiligheidswerkers zich bewust zijn van de risico's die hier aan verbonden zijn.

Deel twee beschrijft de veiligheidskaart van Nederland. Alle partners die meewerken in de integrale veiligheidzorg worden door verschillende auteurs aan de lezer voorgesteld. Er is aandacht voor Het Rijk, met in het bijzonder de kabinetten van Binnenlandse Zaken en Justitie, het lokaal en provinciaal bestuur, de justitiële keten, met aandacht voor het openbaar ministerie en de rechtbanken, de organisatie van de rampenbestrijding, de politie, de brandweer, de geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, de krijgsmacht, het bedrijfsleven, de particuliere beveiligingsorganisaties en recherchebureaus en tenslotte het onderwijs en onderzoek. Men beoogt hier een vrij volledig beeld te schetsen van de verschillende spelers in het veld door stil te staan bij de organisatie van de dienst of sector, de belangrijkste taken en de partnerships die men aangaat met andere organisaties.

We merken op dat één sector niet aan bod komt. In België maar ook in Nederland zien we meer en meer nieuwe veiligheidsberoepen in de semi-publieke ruimte toezicht houden en soms zelfs handhavend optreden. Een hoofdstuk dat stilstaat bij de achtergrond van de opkomst van deze nieuwe beroepen en aandacht heeft voor de organisatie, taken en bevoegdheden van deze nieuwe toezichthouders, zou een aanvulling voor dit boek kunnen zijn.

Een pluspunt is dat de auteurs veel aandacht besteden aan het lokale niveau, zowel in hoofdstukken die handelen over het lokaal en provinciaal bestuur, de rampenbestrijding, de politie en de justitiële keten wordt de rol van het lokale niveau duidelijk in de verf gezet. Daarnaast staat men ook stil bij de risico's die een samenwerking tussen verschillende partners met zich kan meebrengen. In de literatuur worden de partnerships meestal gepromoot maar wordt er vaak te weinig stilgestaan bij de knelpunten van deze samenwerkingsverbanden. Op dit vlak biedt het boek dus een meerwaarde.

Het derde deel bestudeert enkele kernthema's in veiligheid. We vinden er enkele theoretische hoofdstukken terug – leefbaarheid, criminaliteit, toekomstvisies op sociale veiligheid – waarin men enkele begrippen duidt aan de hand van de meest gangbare criminologische theorieën.

De overige hoofdstukken - veiligheid en cyberspace, terrorisme, rampen en andere crisis, arbeidsveiligheid, externe veiligheid, personenvervoer, evenementen en water - richten zich meer op de praktijk en geven de lezers een werkbaar oriëntatiekader mee. Veiligheidsproblemen ontstaan door een combinatie van problemen en moeten dus met een combinatie van maatregelen bestreden worden. In dit deel biedt men dus verschillende ingrediënten aan. Vaak vertrekt men vanuit de veiligheidsketen om het veiligheidsplan relevant voor het besproken deeldomein (verschillend in elk hoofdstuk) op te stellen. Binnen de verkeersveiligheid zal men vanzelfsprekend meer aandacht besteden aan preventie en proactie en in het deel 'omgaan met crisissen en rampen' ligt de focus op preparatie en nazorg. Naast de veiligheidsketen worden ook andere modellen aangereikt, zoals de risicobenadering om externe veiligheid op te sporen, een omschrijving om een bedrijfsnoodsituatie en bedrijfshulpverlening op te stellen en het FIST-model te hanteren bij de organisatie van evenementen. Kortom, de toekomstige integrale veiligheidsdeskundige krijgt in het laatste deel een arsenaal van praktische middelen aangeboden om aan te slag te gaan in het werkveld.

Besluitend kunnen we stellen dat dit basiswerk een must is voor iedereen die werkzaam is in het veiligheidsbeleid in Nederland. In België kan het boek een meerwaarde bieden ter verduidelijking van enkele veiligheidsconcepten en als praktische gids bij het opstellen van verschillende veiligheidsplannen. Een vertaling van het tweede hoofdstuk, de veiligheidskaart van Nederland, naar de Belgische situatie zou een praktisch hulpmiddel zijn voor de studenten Bachelor in de Maatschappelijke Veiligheid en iedereen actief binnen het veiligheidsdomein. Een volledig op de Belgische context georiënteerd basiswerk, waarin ook het derde deel specifiek wordt uitgewerkt, rekening houdend met het Belgische wetgevend kader, zou van een nog grotere waarde zijn.